

ظهیرالدین محمد بابر (قمری هجری ۹۳۷-۸۸۸ میلادی ۱۵۳۰-۱۴۸۳) بویوک دولت اربابی، اتاقلی ایجادکار، متصوف، تاریخچی و اوزبیک ادبیاتی تاریخی ده انسکلوپیدیک شخصیت. دیمک، بابر حقیده سوز یوریتشده اونینگ ایگی خیل سیماسینی نظرده توتیش کیرهک: بیرینچی؛ بابر دولت اربابی و بویوک پادشاه صفتی ده. ایگینچی؛ بابر بیر ایجادکار، شاعر و تاریخچی صفتی ده. بابر جهان مدنی خزینهسی گه کینگ حصه قوشگن سیاستمدار و ایجادکار دیر. اونینگ شخصیتی سیر قیرره لی بولگنی اوچون، بو حقده سوز یوریتش قین.

بابر، امیر تیمور کوره گان عایلهسی گه منسوب، بویوک امپراتور و سوز اقلیمی سلطانی. او، اوزی نینگ (۴۹) بیلیک اونیملی عمری ده، شرق خلق لری مدنی حیاتی ده، منگو و اولمس اثرلر میراث قالدیردی. بو عالی جناب ذات، عالم سیاسی تاریخی ده «هندوستان کوره گانی» لر بویوک دولتی اساس قویدی و قلیچ کوچی بیلن باسیب آلگن اولکه لر گه، علم-صنعت و معرفت تاشیدی. بابر حیاتی و اثرلرینی اورگه نیش بیز یشهب تورگن زمان و اولکه ده موجود و کیله جک نسل لریمیز اوچون جوده هم ضروری حسابلنهدی، لیکن مینگ لر تأسفلر بیلن، بیز نینگ یور تیمیزده بعضی بیر قرانیّت و تار تفکر لر سبیلی، قنده ی دیر بابر وطنی سنه لمیش افغانستان ده، اونینگ دوره سی گه منسوب مدنی یادگارلیک لرنی سقلش اوچون نه فقط توجه ایتلمه گن، بلکه اولکه میز نینگ واقعی تاریخی عکس ایتتیرووچی اوشبو قیمتلی یادگارلیک لر ییمریلیب، نابود ایتیلگن. حتی که بابر اوز جانچه سیویب و اونینگ انشا آتینی قوریب، آباد ایتگن کابل شهری ده هیچ بیرار جای اونینگ نامی گه قوییلگن ایمس.

البته بيز، ظهير الدين محمد بابر توغليشي نينگ (۶۲۶) نچي ييلليگي مناسبتی اوچون فرهنگي و مدني ايشر لر بيلن شغلله نيب كيله ياتگن لرگه، امكاني باريچه بابر دوري و اونينگ تاريخي - مدني اهميتيني اورگه نيش اوچون، افغانستان، اوزبيکستان و هندوستان اولکه لری آره سیده بير قوشمه مدني - تخقيقاتي و قيدروو مرکز آچيليشيني البته، فايده لي ديپ بيله ميز.

ديمک، بابر شناس ليک تاريخي اولکه ميزده يريم عصر دن آزر اق عمرگه ايگه. بابر اثرلرني چاپ قليب و اونينگ حقيده سوز يوريتيش تاريخي شمسي هجري اون تورتي نچي عصر نينگ، تورتي نچي اونليگي گه باشله نيب، ثور آبي مارکسيستي کودتاسي دن کيين (ميلادي ۱۹۷۸) کمال تاپه دي.

بيز اوشبو مقاله آرقه لي بابر اثرلری و اونينگ حقيده چاپ بولگن کتابلرني بيرمه - بير سنه ب و اولر نينگ قيسقه چه تانيشتيريب اوتماقچي ميز. البته اوشبو چاپ بولگن مستقل اثرلر دن تشقري، ميلادي ۱۹۷۸ ييل دن سونگره بابر تولدي مناسبتلری اوچون هم بير خيل مقاله و يازوولر، افغانستان رسمي مطبوعاتي ده اوزبيک، دري و پشتو تيل لری ده چيغه باشله دي. ايسله تيب اوتيش کيره ک که افغانستان ده چاپ بولگن بابر حقيده گي اثرلر اساساً اوزبيکستان اولکه سیده گي علمي منبع لر اساسي گه، ايشله ننگن.

۱. آرامگاه بابر

اوشبو رساله رحمتلي استاد خليل الله خليلي قلمي گه يازيلگن اثر. بو رساله افغانستان ده، بابر حقيده ايلک اثر بوليب، بابر نينگ کابل شهري ده جايله شگن مقبره و باغي حقيده توليق معلومات بيره دي. بو رساله شمسي هجري ۱۳۳۷ نچي ييل «ژوندون» مجله سي صحيفه لری آرقه لي ترقيه لب، کيين کيچيک قطع و صحافت بيلن، انيس انتشاراتي مؤسسه سي تمانيدن (۷۰) بيت ده. ايلک مرتبه چاپ بولدي.

«بابر آرامگاه» سی اثری نینگ بیر قسمی ۱۳۵۶ نچی ییل ده، آریانا مجله سی نینگ (جدی - حوت) آی لری

سانی ده ترقه لیب، مستقل صورت ده ۱۳۵۷ ییل ثور آی نی آخری ده ایگینچی مرتبه باسیم دن چیقدی.

اوشبو رساله ۱۳۸۵ نچی ییل، مزار شریف ده گی میرزا اولوغ بیک فرهنگی انجمنی واسطه سی ده، حرمتلی

پوهنیار هدایت الله هدایت تمانیدن، کانید اکادمیسین دکتور محمد یعقوب واحدی جوزجانی مقدمه سی بیلن

بیرمینگ تیراژده اوچینچی مرتبه چاپ ایتیلدی.

۲. هنر دوره تیموریان

اوشبو تحقیقی اثر رحمتلی استاد عبدالحی حبیبی قلمی گه منسوب بولیب، ۱۴ هجری شمسی عصر نینگ

تور تینچی اونلیگی ده، ایران اولکه سی ده باسیلیب چیقن. اوشبو اثرده تیموری سلاله لر همده اوشه دور نینگ ادبیات،

صنعت و تورلی علم و هنر لری حقیده تولیق معلومات قید ایتیلگن، البته بو اثر قولیمیزده بولمس لیگی باعث اونینگ

تولیق شکل ده تانیشتیریش ممکن بولمه دی.

۳. ظهیرالدین محمد بابر شاه

بو اثر افغانستان ده، بابر حقیده بیرینچی اثر لردن حسابله نیب، رحمتلی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی

واسطه سیده ۱۳۵۲ ییل ده، اطلاعات و کلتور وزارتی تمانیدن بیرمینگ تیراژ ده، کابل دولتی باسمه خانه سی ده چاپ

ایتیلگن.

بو اثرده استاد حبیبی تورلی تاریخی منبع لرده مراجعه قیلش بیلن، بابر حیاتی، سیاسی فعالیتی و ایجاد یاتی،

عمرانی ایش لری و اونینگ یشه گن دوری حقیده قیمتلی معلومات بیرگن. معلوم بولیشیچه بو کتاب سونگی ییل لرده

صبا کتابخانه سی تمانیدن قه یته دن چاپ بولگن.

۴. بابر گه ارمغان

بو اثر ۱۳۶۲ نجی ییل ده افغانستان فنلر اکادمی سی تمانیدن، اوشه وقت ده گی تعلیم و تربیه وزارت نینگ باسمه خانه سی ده، ییتی یوز تیراژ و (۷۰) بیت ده چاپ بولگن. رساله مهتمم و توپلاوچیسی حرمتلی شفیقه یارقین دیر. بابر گه ارمغان اصل ده ۱۳۶۲-۱۳۶۱ نجی ییل لر آره سیده، یولدوز جریده سی تشبثی بیلن، ظهیر الدین محمد بابر نینگ (۵۰۰) ییللیگی گه بغیشله نیب، یول گه تشله ننگن بیر مشاعره دن عبارت ایدی. اوشبو مشاعره گه اوزبیک شاعرلردن آرتیق، دری و پشتو تیل لریده گی شاعرلر هم قتنه شگن ایدی لر.

۵. دیوان ظهیرالدین محمد بابر

بو اثر ۱۳۶۲ ییل افغانستان فنلر اکادمی سیده گی ایناغه ملیت لر دیپارتمنتی و تیل و ادبیات مرکزی تمانیدن، بیر مینگ تیراژده قدرلی دانشمند شفیقه یارقین مقدمه، مقابله و تصحیح سی بیلن کابل دولتی باسمه خانه سی ده، بابر توغیلگه نینی (۵۰۰) ییللیگی مناسبتی گه بغیشله نیب، چاپ ایتیلگن.

اثر ذاتاً دری تیلی ده یازیلیب تورت قسّم دن عبارت: بیرینچی قسّمی؛ بابر حیاتی و ایجادیات. ایکنیچی قسّمی؛ بابر اثرلری. اوچینچی قسّمی؛ بابر شعریتی بیلن تانیتیش. تورتینچی قسّمی بابر دیوانی نینگ چاپ ایتیلگن و قولیازمه نسخه لری.

اوشبو دیوان ترکیبی ده شاعر نینگ (۱۱۸) ته غزل، (۲۱۰) ته رباعی، (۱۶) ته تویوق، (۱۱) قطعه، ایگی شعری معما، (۹) مثنوی اوزبیک تیلی ده و بیر نیچه دری غزل و پراگنده بیت لری، شو کبی اونینگ مثنور و منظوم اثرلریدن نمونه لر سیغدیر یلگن.

۶. بابر منگولیگی

بو اثر ۱۳۷۲ نجی ییل ده، جوزجان ولایتی اطلاعات و کلتور ریاستی تمانیدن (۵۰۰) تیراژده، قدرلی دانشمند محمد حلیم یارقین تمانیدن، ظهیر الدین محمد بابر توغیلگه نینی (۵۱۰) ییللیگی مناسبتی بیلن چاپ ایتیلگن.

اوشبو رساله اوزبیک تیلی ده یازیلیب، بابر حیاتی، ادبی - سیاسی فعالیت لری حقیقه معلومات بیرووچی اثر بولیب، اثر ترکیبی ده هندوستان ده سلطنت قیلگن بابر اولاده سی نینگ آت و سلطنت ییل لری کورسه تیلده دی. شونینگدیک توزووچی بابر ایجادیاتینی بیرمه - بیر سنه ب قیسقه صورت ده اولرنی تانیشتیریپ اوتهدی.

۷. دیوان ظهیر الدین محمد بابر (کابل نشری گه تکمله)

بو اثر هم دکتور شفیه یارقین قلمی گه منسوب بولیب، تاشکینت ده گی شرق نشریاتی باسمه خانه سی ده، بابر نامیده گی خلق ارا فوندی خرجاتی بیلن، میلادی ۲۰۰۴ ییل ده (۱۰۸) بیت ده، اوزبیکستان ده چاپ ایتیلگن، کتاب متنی نینگ یریمی عرب یازووی ده و یریمی ایسه سریلیک یازووده بیریلگن. کتاب ترکیبی ده، اوزبیکستان ده ادبی تحقیق و قدیروولر نتیجه سیده اخیرگی ییگرمه ییل آره سیده تاپیلگن، بابر شعرلری سیغدیریلگن.

۸. شهنشاه سخنور

بو اثر حرمتلی عبدالله کارگر قلمی گه یازیلگن بولیب ۱۳۸۳ نجی ییل آقیمی ده، ایگی مرتبه اوشه ییل نینگ یاز و کوز فصل لری ده، الازهر انتشاراتی موسسه سی تمانیدن، پاکستان نینگ پشاور شهری ده چاپ ایتیلیب، (۱۳۸) بیت دن عبارت.

اثر نینگ (۹۴) بیته ده، فارسی - دری تیلی ده متن و (۴۲) بیت ده اونینگ انگلیسجه ترجمه سی جایلشتیریلگن. اثر ترکیب ده مؤلف، بابر نینگ افغانستان و هندوستان ده گی سیاسی - عمرانی فعالیت لری، تألیفاتی، سیاسی - اداری و حربی شخصیتی و اونینگ عایله سی حقیده معلومات قید ایتیب، بابر حیاتی ده یوز بیرگن سیاسی - تاریخی واقعه لر کرونولوژی سینی ذکر ایتیب اوتهدی.

۹. تیموریان (عهد تیموریان و بابریان هند)

اوشبو کتاب حرمتلی یازوچی عبدالله کارگر تمانیدن یازیلیب، ۱۳۸۷ نچی ییل ده پاکستان نینگ پشاور شهری ده، الاظهر انتشاراتی موسسه سی تمانیدن (۱۰۰۰) تیراژده رنگلی مقوا پوش بیلن (۶۰۰) بیت ده چاپ ایتیلگن. کتاب ترکیبی ده (۴۹۱) بیت ده، دری تیلی ده گی متن و (۱۰۸) بیت ده انگلیسجه متن جایلشتیریلگن. اثر عموم صورت ده ایگی قسم دن عبارت: بیرینچی قسم: تیموری لر حقیده معلومات (۱-۲۶۷) بیت گه چه. ایگینچی قسم: ظهیرالدین محمد بابر و اونینگ اولاده سی همایون، جلال الدین اکبر، محمد حکیم میرزا، جهانگیر، شاه جهان، اورنگزیب، بهادر شاه و... حقیده معلومات (۲۶۸-۴۹۱) بیت گه چه.

۱۰. بابری خط

بو رساله حرمتلی یازوچی محمد حلیم یارقین قلمی گه یازیلیب، ۱۳۸۴ نچی ییل، آیدین افغانستان فرهنگی انجمنی آرقه لی (۵۰۰) تیراژ و (۵۰) بیت ده، باسیلیب چیقگن. اثر اساسی قسمی، بابری خط پیدا بولیش تاریخی، حرف لر ترکیبی و فونیتیک خصوصیتی، شونینگدیک باشقه الفابت لر بیلن اونینگ مناسبتی و قولله نیش تاریخی، تاریخی گه عاید بغیشله نیلگن. بو اثر اوزبیک تیلی ده یازیلیب، متن سونگی ده بابری خط حرف لری نینگ گرافیک شکل لری سیغدیریلگن.

۱۱. بابر نامه (کابل واقعه لری)

اوشبو اثر ۱۳۸۶ نچی ییل (۵۰۰) تیراژده افغانستان فنلر اکادمی سی، تیل و ادبیات مرکزی، اوزبیک و تورکمن تیل لری و ادبیاتی انستیتوتی تمانیدن، دکتور شفیه یارقین کیریش سوزی، متن تیارلاووچی و فهرست نویس لیگی بیلن چاپ ایتیلگن.

اثر ذاتاً اوزبیک تیلی ده بولیب، (۳۸۵) بیت دن عبارت. جمله دن (۲۷۶) بیت اصلی متن اوچون و (۹۷) بیت کورسنگیچلر و کتاب شناس لیک معلومات لر اوچون اجره تیلگن. البته بو اثر بابرنامه ده ذکر ایتیلگن کابل ده گی واقعه لردن عبارت.

۱۲. بابر نامه (واقعات کابل)

بو اثرده یوقاری ده ذکر ایتیلگن اثر نینگ ترجمه سی بولیب، اوزبیک تیلی دن، دری تیلی ده اوز گرتیریلگن. اثر ترجمان و فهرست نویسی خانیم دکتور شفیه یارقین بولیب، بو اثر هم ۱۳۸۶ نچی ییل، (۵۰۰) تیراژده افغانستان فنلر اکادمی سی آرقه لی چاپ ایتیلگن.

۱۳. دریا در گوهر (دیوان کامل ظهیر الدین محمد بابر)

اوشبو اثر دکتور شفیه یارقین واسطه سی ده، اطلاعات و فرهنگ وزارتتی تمانیدن، احمد مسلکی باسمه خانه سی ده (۱۰۰۰) تیراژده، چاپ آستی ده. اثر ترکیبی ده بابر نینگ ایلگری چاپ بولگن ایگی شعر دیوان لری سیغدی ریلگن.

۱۴. بابرنامه (تولوق متنی)

اوشبو اثر بابرنامه نینگ اوزيکچه توليق متنی بوليب، ۱۳۸۸ نچی هجری ییل مزار شریف ده جایله شگن، میرزا اولوغ فرهنگى انجمنی تمانیدن (۶۰۰) بیت ده، وزیرى قطع و رنگلی مقواده، بیر مینگ تیراژ ییلن باسیلیب چیققن. اوشبو اثر پوهنیار هدایت الله هدایت اهتمامی و کاندید اکادمیسین دکتور محمد یعقوب واحدی جوزجانی، کیریش سوزی ییلن، اوزبیکستان ده، ایشله نیلیب چیققن بابرنامه متن لری اساسی ده، چاپ ایتیلگن.

يازوچى: الحاج محمد كاظم امينى

Presented by:

BAYANI SOCIAL & CULTURAL FOUNDATION

www.bayanifoundatuon.com